

Rajnai Gergely

Politikai túlélés válságos időkben

A koronavírus és a vírus elleni védekezés hatásai rendkívül kiterjedtek, és egyelőre nem tudhatjuk, hogy milyen hosszan és milyen komoly befolyást gyakorol életünkre.

Már most látszik azonban, hogy a világ szinte minden országának gazdasága meg fogja érezni a vírus hatásait; nagy részük már át is esett legalább egy súlyos sokkon.

info@meltanyosság.hu

www.meltanyosság.hu

0630-311-1701

1149 NAGY LAJOS KIRÁLY ÚT 167. II. 23.

A tény, hogy számos szektor (pl. a turizmus) szinte teljesen leállt, más iparágak pedig jelentősen visszafogták a termelésüket, elkerülhetetlenné teszi azt, hogy a gazdasági teljesítmény a védekezés ideje alatt további súlyos visszaesésen menjen keresztül, majd a védekező intézkedések megszűnése után sem lesz egyszerű a visszatérés a „rendes kerékvágásba”.

A gazdasági problémákra a politika szinte azonnal válaszokat keresett és talált. Gazdasági mentőcsomagok, különböző segélyek és egyéb intézkedések sora született országok tucatjaiban a válság első jeleire. Ez az agresszív gazdaságpolitika értelemszerűen megosztja a közgazdászokat (van, aki kevésnek tartja az intézkedéseket, van, aki túl nagyméretűnek érzi a beavatkozást, és van olyan is, aki máshová koncentrálná az erőforrásokat), de tény, hogy a kormányok lépéskényszerbe kerültek. Ez a lépéskényszer pedig elsősorban nem gazdasági, hanem sokkal inkább politikai természetű.

A politikusok ugyanis pontosan tudják, hogy a gazdasági körülmények alakulása alapvetően meghatározza azt, hogy a választók hogy ítélik meg őket. Amennyiben a gazdasági helyzet jó (és ami még fontosabb, jó kilátásokkal bír), a választók hajlamosak elégedettek lenni a kormány tevékenységével (és háttérbe szorítani esetleges kételyeiket egyes kormányzati intézkedésekkel kapcsolatban), ha nem, bármennyire is tetszik nekik a kormánypárt által mutatott általános irány, bármennyire is képesek azonosulni a vezetők üzeneteivel, hajlamosak lesznek a kormány ellen szavazni.

Bill Clinton hírhedt mottója („A gazdaság a lényeg, te hülye!”) jól mutatja, hogy ezt mennyire fontosnak tartják a politikusok¹.

Gazdasági szavazás

Elfogadhatjuk, hogy a gazdasági helyzet komolyan befolyásolja az állampolgárok véleményét a politikusokról (és szavazatukat is). Az azonban nem egyértelmű, hogy a polgárok pontosan mit vesznek figyelembe a helyzet értékelésénél. A politikatudomány ezzel kapcsolatban számos kérdést fogalmazott meg, és a legtöbbre valamilyen válasszal is szolgált. Az alábbiakban ezeket a kérdéseket tekintjük át röviden².

¹ A gazdaság stabil javulása mellett még a biztonságérzet fenntartását tartják általában fontosnak a politikusok. Az erre a két tényezőre fókuszáló modell neve [“Kenyér és béke”](#) modell, amely Douglas Hibbs nevéhez köthető.

² Az áttekintés alapját a következő könyvek adták: M. S. Lewis-Beck: Economics and Elections. The Major Western Democracies. Ann Arbor: University of Michigan Press, 1988; R. M. Duch – R. Stevenson: The Economic Vote: How Political and Economic Institutions Condition Election Results. Cambridge University Press, 2008.

Először is, a gazdaságot számos különböző mutatóval leírhatjuk, melyek azok, amik valóban hatnak a választók gondolkodására? A politikatudományi kutatások szerint alapvetően három

nagy mutató képes leírni azt, hogy miként fogja fel a gazdaság helyzetét a legtöbb állampolgár: az infláció, a munkanélküliség és a GDP növekedése. Ezek a mutatók is haladhatnak azonban ellentétes irányba, például egy dinamikusan növekvő gazdaságban elszabadulhat az infláció; jó esetben egy kormány mindhárom mutatót viszonylag jó szinten tartja, de időszakonként változik, hogy ezek közül melyik kerül előtérbe.

Még akkor is, ha pontosan tudnánk, hogy melyik gazdasági mutató írja le legpontosabban a választók képét a gazdaságról, akkor sem egyértelmű, hogy a szubjektív körülményeket vizsgálják, tehát ha az ő és szűk környezetük jobban él, akkor ítélik jónak a gazdaság helyzetét (egotropikus nézőpont), vagy a társadalom egészének helyzetét veszik figyelembe, tehát függetlenül a saját jólétüktől, ha úgy látják, hogy az ország gazdasága jó irányba halad, akkor elégedettek (szociotropikus

nézőpont). Előbbi esetben minden választó benyomása eltérő lesz, és akkor is beszélhetünk alapvetően gazdaságilag motivált szavazásról, ha a választók különböző irányba voksolnak, míg utóbbi esetben csak akkor van szó gazdasági szavazásról, ha a voksok iránya többé-kevésbé azonos, hiszen minden szavazó ugyanazt a szempontot tartja szem előtt – az ország gazdaságának alakulását. Bár a közvélekedés szerint az emberek leginkább a pénztárcájukkal szavaznak, ami az egotropikus nézőpontra enged következtetni, a politikatudományi kutatások alapján inkább a szociotropikus nézőpont tűnik bizonyítottnak³.

Szintén érdekes kérdés, hogy a választók mihez viszonyítják az aktuális gazdasági helyzetet. Viszonyítási pont lehet a korábbi (jellemzően az előző választás idején érzékelt) percepció: akkor lesz az állampolgár elégedett a gazdasággal, ha ő maga jobban él, mint az előző választás idején, vagy ha az ország gazdasági mutatói javultak az adott időszakban. Ugyanakkor előfordulhat az is, hogy a szavazat leadásakor nem ezt veszi figyelembe, hanem azt, hogy a társadalmi hierarchiában sikerült-e előrelépnie, vagy az ország javított-e relatív helyzetén a világban. Elképzelhető ugyanis, hogy a szóban forgó választó fizetése

³ A szociotropikus nézőpont dominanciáját (illetve leginkább azt, hogy az egotropikus nézőpont egyáltalán nem bír magyarázó erővel) már az 1970-es években megállapították az amerikai választásokat elemezve, lásd: Morris P. Fiorina: Economic Retrospective Voting in American National Elections: A Micro-Analysis. American Journal of Political Science, 22. évfolyam, 2. szám (1978 május), 426-443. oldal.

5%-al nőtt, de mégsem elégedett, mert a környezetében a 10%-os emelkedés volt jellemző, vagy az ország GDP-je ugyan emelkedett, de a környező országok elhúztak mellette gazdaságilag. Fordított helyzet is lehetséges – a csökkenő jövedelemmel is lehet valaki elégedett, ha mindenki más még drasztikusabb csökkenést él meg, vagy egy válságos időszakban a GDP stagnálása is komoly gazdasági eredménynek fogható fel. Sokan a gazdasági egyenlőtlenség csökkenését és növekedését is ebből a szempontból közelítik meg: az egyenlőtlenség növekedése a választók nagy részében akkor is visszatetszést kelt, ha saját helyzetük javul. Bármilyen meglepő lehet, a szavazói döntést az empirikus kutatások alapján leginkább az befolyásolja, hogy az adott ország gazdasága hogyan teljesít a környező és hasonló fejlettségű államokhoz képest egy adott időszakban, tehát a relatív helyzet, és nem az abszolút változás számít elsősorban⁴.

A legnagyobb kérdés a gazdasági szavazás témájában pedig az, hogy mennyire ítélik meg a szavazók azt, hogy a kormány tevékenysége milyen hatással volt a gazdaságra. Elképzelhető, hogy a választók nem igazán követik a gazdasági intézkedések hatásait, és csak az eredmények érdeklik őket – ha a gazdasági teljesítmény javul (akár

⁴ Simonovits Gábor: A gazdasági integráció hatása a kormányzati elszámoltathatóságra. Közgazdasági Szemle, LVII. évfolyam, 4. szám (2010. november), 980-993. oldal.

abszolút módon, akár másokkal összevetve), akkor jutalmazták a kormányt, ha nem, akkor pedig büntetnek. De az is lehetséges, hogy figyelembe veszik a körülményeket (pl. az ország különleges helyzetben van – gondoljunk egy országra, amely az olajkitermelésre építi a gazdaságát, az olajár váltakozásainak van kitéve, ezzel kapcsolatban a kormány nem sokat tud tenni), és a politikai intézkedések vélt hatását értékelik, miközben a gazdaság alakulásának egy jelentős részét a külső adottságokhoz kötik.

Választások és a 2008-as válság

Értelemszerűen ezek a kérdések nem eldöntöttek, időben és térben eltérő válaszok adhatók rájuk, ráadásul a gazdasági helyzet csak egy tényező sok közül, ami a szavazatokat befolyásolja. A pártpreferenciákra a kutatások szerint különböző mértékű hatással bír, de nagy általánosságban a változások körülbelül egyharmadát lehet magyarázni a gazdasági hatásokra adott választói reakciókkal⁵. Ez a tény azzal kiegészítve, hogy a negatív teljesítmény büntetése jóval gyakoribb, mint a pozitív teljesítmény jutalmazása (a választók könnyebben elfelejtik, hogy jobban megy a soruk, de azt szinte egészen biztosan észreveszik, ha rosszabb helyzetbe kerültek), arra enged

⁵ Michael Lewis-Beck – Martin Paldam: Economic voting: an introduction. Electoral Studies, 19. évfolyam, 2-3. szám (2000 június), 113-121. oldal.

következtetni, hogy a gazdasági válságok komoly negatív hatással bírnak a kormányok újraválasztási esélyeire. Egy recesszió alatt a gazdasági helyzet (akár a munkanélküliség, akár a GDP szempontjából) hirtelen fordul rosszra, gyakran megnő az egyenlőtlenség, ami a szavazók nagy részének relatív és abszolút helyzetének egyidejű romlását eredményezi, és ami a legfontosabb: a negatív hatások különösen erősen befolyásolják a szavazókat, tehát válságidőszakban a voksok szokásosnál nagyobb részét határozza meg a gazdasági helyzet, így a kormányok megítélése nagy mértékben romlik.

Ebből a gondolatból logikusan következne, hogy a legutóbbi nagy recesszióba, ami 2008-ban indult el, a legtöbb kormány belebukjon. Ezt a feltevést a Database of Political Institutions választási eredményeket is tartalmazó adatbázisának⁶ segítségével vizsgáltuk meg. A válság legsúlyosabb időszakát, a 2009-2012 közötti periódust vetettük össze az összes többi időszak (1975-2008, illetve 2013-2017) demokratikus választási eredményeivel. Egészen egyszerű kérdésre kerestük a választ:

⁶ Carlos Scartascini – Cesi Cruz – Philip Keefer: The Database of Political Institutions (DPI2017). 2018 január, <https://publications.iadb.org/en/database-political-institutions-2017-dpi2017>

Az adatbázist átalakítottuk és hiányzó adatokkal saját kezűleg kiegészítettük. Csak azok a választások voltak figyelembe véve, ahol valós politikai verseny volt a parlamenti mandátumokért (6-os vagy 7-es osztályzat a "lic" skálán).

mekkora eséllyel választották újra a kormányokat válságidőszakban, és milyen gyakorisággal történt ugyanez máskor?

Első ránézésre az eredmények nem meggyőzőek, ugyanis, míg általában a kormányok 43%-át választották újra, a válság során a kormányok 59%-a kapott újra bizalmat. Ezt azonban torzítja a rengeteg fiatal demokrácia, illetve hibrid rezsim, ahol egyrészt a Nyugaton tapasztalt politikai törvényszerűségek nem ugyanúgy érvényesek, másrészt pedig ezek olyan országok, amelyeket a recesszió kevésbé érintett (jellemzően fejletlen államokról beszélünk, ahol nem esett vissza akkorát az életszínvonal, hiszen eleve alacsony szinten volt a válság előtt is). Ezért érdemes csak a kiterjesztett Nyugatot⁷ figyelembe venni. Itt a kép már mást mutat: míg „normális” helyzetben a kormányok 56%-a maradt hatalomban, addig a válság során csupán 39%-uk (ez 31%-os visszaesés).

⁷ Az Európai Unió jelenlegi tagállamai (a válság során 2008 és 2012 között), Norvégia, Izland, Svájc, az Egyesült Államok, Kanada, Ausztrália és Új-Zéland sorolódhatnak ide.

Kormányok újraválasztási gyakorisága, 1975-2017	Választások száma	Újraválasztások száma	Újraválasztások aránya
Világ, normál időszak	735	314	42,72%
Világ, válságidőszak	113	67	59,29%
„Nyugat”, normál időszak	277	155	55,96%
„Nyugat”, válságidőszak	36	14	38,89%

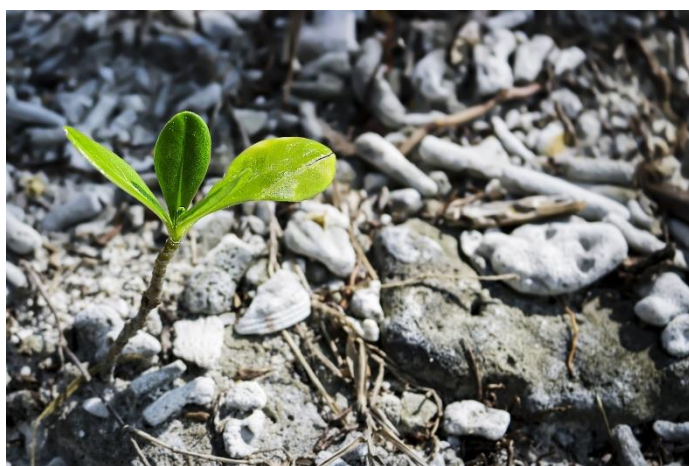
Látható, hogy mitől félnek a kormányok. Értelemszerűen nem szeretnék a saját újraválasztási esélyeiket 31%-al csökkenteni. Ráadásul a tizennégy válság alatt újraválasztott kormányból kettő kilóg: Portugáliában ugyan 2009-ben még hatalomban maradtak a szocialisták (bár abszolút többségüket elveszítették), két évvel később azonban már elbuktak a szociáldemokratákkal szemben, míg Hollandiában a recesszió eredményeképp 2010-ben kormányra kerülő Rutte-kormány tudta 2012-ben is megőrizni pozícióját, tehát ezekben az országokban sem élte túl egy kormány a válság teljes időszakát.

A túlélés titka

Nem meglepő tehát, hogy a kormányok mindent megkísérelnek a recesszió elkerülése érdekében, elég nyilvánvaló azonban, hogy amennyiben a gazdaság működése olyan súlyos problémákba ütközik,

mint amit most a vírus okozott, a válság legfeljebb elodázható vagy enyhíthető. A számokból azonban az is kitűnik, hogy egy elkerülhetetlen válság esetén sem teljesen reménytelen a kormányok helyzete; több mint egyharmaduk még a 2008 utáni időszakot is túlélte.

Miután a válság elkerülhetetlennek tűnik, érdemes megvizsgálni, hogy mitől voltak különlegesen azok a kormányok, amelyek túléltek az elmúlt

ötven év legnehezebb gazdasági időszakát. A szakirodalom alapján alapvetően három mutató befolyásolja a szociotropikusan gondolkodó szavazókat, és a fontos szempont az

adott ország helye a világgazdasági hierarchiában, akkor elég megnézni, hogy alakultak a főbb gazdasági mutatók az egyes országokban, és ezeket egymáshoz viszonyítani, ez el kellene áruljon nekünk valamit arról, hogy a gazdasági szavazás modellje válságidőszakban is jól magyarázza-e a választási eredményeket, vagy más szempontokat kell előtérbe helyeznünk ilyen különleges helyzetben. Ebben a vizsgálatban segít az alábbi táblázat.

A táblázatban a Nyugat kiterjesztett fogalmához tartozó 33 ország szerepel⁸. Miután a három, politikai preferenciákra látványos hatást gyakorló mutatóból az infláció a legtöbb recesszió esetében nem indul el érzékelhetően rossz irányba (a csökkenő növekedés csökkenő kiadásokat eredményez, így kevesebb pénz forog a gazdaságban, ezért az infláció jellemzően lassul vagy stagnál), ezért ebben az esetben nem is az a legfontosabb mutató az újraválasztási esélyek szempontjából, így azt nem tartalmazza a táblázat. A másik két, bizonyítottan jelentős mutató, a GDP növekedése és a munkanélküliség alakulása viszont igen (mindkettő [a Világbank adatai](#) alapján). A növekedési és a munkanélküliségi adatokat a 2008 és 2012 közötti időszakra összesítettük (ez volt a válság fő időszaka, 2013-tól már a kilábalás kezdődött meg). Ebben az ötéves időszakban a 33 országot rangsoroltuk a két mutató számai alapján, egy növekedési és egy munkanélküliségi rangsort készítve (ez a 2. és 3. oszlop a táblázatban). A két rangsorban elfoglalt helyet minden ország esetében átlagoltuk (ezt mutatja a 4. oszlop), és ez alapján rendeztük sorba a különböző államokat. Így azok az államok szerepelnek a lista elején, amelyek gazdasága jól teljesített a többihez képest a válságidőszakban, és azok szerepelnek az alján, amelyek a többiekhez alulteljesítettek.

⁸ Két kivétellel, Ausztriában és Máltán ugyanis nem voltak választások a válság ideje alatt, így sem újraválasztott, sem megbukott kormány nem volt ezekben az országokban.

Míg a sorrend a gazdaság teljesítménye alapján alakult ki, a színek a választási eredményeket jelzi. A zöld háttérű országokban a kormányt újraválasztották a válság során (2009 és 2012 közötti választásokat vizsgáltuk meg, 2008 azért maradt ki, mert az év első felében még nem volt érzékelhető a recesszió), a piros háttérű államokban pedig a kormányok megbuktak az országgyűlési választások során (azaz nem ugyanaz a párt vezette a kormányt a választás után, mint előtte).

Gazdasági mutatók rangsorai a válság alatt (2008-2012)	GDP növekedési rangsor	Munkanélküliségi rangsor	A két rangsor átlaga
Ausztrália	2	6	4,0
Svájc	7	2	4,5
Új-Zéland	8	7	7,5
Norvégia	15	1	8,0
Kanada	5	16	10,5
Luxemburg	17	5	11,0
Németország	11	12	11,5
Románia	10	13	11,5
Lengyelország	1	23	12,0
Hollandia	20	4	12,0
Svédország	9	19	14,0
Csehország	18	10	14,0
Belgium	12	17	14,5
Bulgária	6	24	15,0
Dánia	22	9	15,5
Szlovákia	3	28	15,5
Egyesült Államok	13	20	16,5
Izland	26	8	17,0
Egyesült Királyság	19	15	17,0
Szlovénia	24	14	19,0
Franciaország	16	22	19,0
Finnország	23	18	20,5
Magyarország	25	25	25,0
Olaszország	29	21	25,0
Litvánia	21	30	25,5
Észtország	27	27	27,0

info@meltanyosság.hu

www.meltanyosság.hu

0630-311-1701

1149 NAGY LAJOS KIRÁLY ÚT 167. II. 23.

Portugália	30	26	28,0
Írország	31	29	30,0
Spanyolország	28	33	30,5
Lettország	32	32	32,0
Görögország	33	31	32,0
Újraavasztott kormányok átlaga	10,9	11,6	11,3
Megbukott kormányok átlaga	21,2	21,0	21,1

Amint látható, a gazdaság teljesítménye szinte teljes biztonsággal meghatározta azt, hogy egy kormányt újraavasztottak-e, vagy sem. Az átlagos rangsor első tizenkét országában a kormányokat jellemzően újraavasztották, a többi országban viszont a kormányok szinte kivétel nélkül megbuktak. Ráadásul a „határesetek” eleve különlegesek: Hollandiában, amint azt már említettem, miután 2010-ben megbukott a kormány, az újonnan megavasztott kormányt még a válság idején (2012-ben) újraavasztották, Svédországban, bár a kormány hatalmon maradt 2010-ben, elveszítette parlamenti többségét, és kisebbségi kormányként alakult újjá, míg Csehországban 2010-ben azért tartottak választást, mert a recesszió kirobbanása után (2009-ben) a regnáló Topolánek-kormány kénytelen volt lemondani, és bár 2010-ben hasonló pártkonstellációban alakult új kormány, annak személyi összetétele jelentősen megváltozott. Ezt a három „határesetet” tehát lehetne fordítottan is minősíteni.

Mindössze két ország „lóg ki a sorból”: Románia, ahol a viszonylag jó gazdasági teljesítmény ellenére is megbukott a kormány, valamint Észtország, ami, bár rendkívül megérezte a recessziót, mégis bizalmat szavazott a regnáló kormánynak. A listából kimaradó két ország, ahol nem volt választás a vizsgált időszakban, viszont tovább erősíti a megfigyelésünket: mind Ausztriában, mint Máltán újraválasztották a kormányt 2013-ban, és mindkét ország jó helyet foglalt el a válság alatti gazdasági teljesítmény rangsorában.

Érdeemes megjegyezni, hogy nem arról van szó, hogy a válságnak eleve jó mutatókkal nekivágó országok folytatták jó teljesítményüket. Gyakorlatilag nincs összefüggés a válságot megelőző három év és a recesszió során tapasztalt mutatók között. Azokban az országokban, amelyekben a kormányt újraválasztották a válság során, 2005 és 2007 között átlagosan 6,4% volt a munkanélküliség és 4,6% volt az éves átlagos növekedés, azokban, amelyekben a kormány megbukott egy választáson a válság alatt, ugyanezek a számok rendkívül hasonlóak (6,93% és 4,64%) voltak. A különbség tehát elenyésző volt a recesszió előtti időszakban, különösen akkor, ha a táblázat alapján látható, a válság során tapasztalt átlagos számokhoz viszonyítjuk őket, amelyek nagy eltérést mutatnak a két csoport között. A válságot viszonylag jól és viszonylag rosszul átvészelő államok tehát gyakorlatilag azonos állapotban vágtak neki a 2008-nak, de a recesszió során a gazdasági mutatóik ellentétes irányba indultak el, ez okozhatta a választási eredmények közötti szembetűnő különbséget.

A táblázat alapján az is jól látszik, hogy nem elég egyetlen mutatóra koncentrálni: hiába jó a növekedés, ha magas a munkanélküliség (pl. Szlovákia), és hiába alacsony a munkanélküliség, ha nincs növekedés (pl. Izland). Azok a kormányok élték túl a válságot, amelyek országában a gazdaság mindkét mutató szerint viszonylag jól teljesített. Hangsúlyozni kell, hogy viszonylag, hiszen ezekben az országokban is romlottak a viszonyok a recesszió előtti helyzethez képest: a 2005-2007 közötti adatokhoz képest a munkanélküliség évente átlagosan 0,17 százalékponttal nőtt, a növekedés pedig évi 3,6 százalékponttal csökkent azokban az országokban, amelyekben a kormányokat a válság alatt újraválasztották. Tehát ezek az országok is megérezték a recessziót, de a választók nem a korábbi megszokott gazdasági helyzethez, hanem a többi, hasonló fejlettségű országhoz viszonyítva ítélték meg a kormányok teljesítményét. Ez megerősíti a korábban már idézett szakirodalmi megállapítást, hogy – legyen ez bármennyire kontrainuitív – a szavazókat jellemzően a többi országhoz viszonyított gazdasági teljesítmény befolyásolja politikai preferenciájuk kialakításakor.

Kihívás a populisták előtt

A kormányok láthatóan tanultak az előző válságból, és most arra törekednek, hogy elkerüljenek egy újabbat, mert az jelentősen csökkentené az újraválasztási esélyeiket. Azt is szem előtt tarthatják,

hogya ha a recesszió mégsem lesz elkerülhető, országuk kevésbé érezze meg, mint a többi állam, mert egyértelműen ez volt a túlélés kulcsa 2008 után. Ennek köszönhető a gyors és példátlan mértékű gazdasági beavatkozások sora, amely a karanténintézkedésekkel együtt érkezett.

A politikai tanulás fontos, és a korábbi válságból tanuló kormányok előnybe kerülhetnek az abból nem tanuló vezetőkkel szemben, de lehetséges, hogy a 2008 utáni időszak tanulságai ezúttal nem lesznek teljesen érvényesek. Ez azért elképzelhető, mert a politika – részben a recesszió hatására – alapvetően megváltozott az elmúlt 10-15 évben. A válság eredményeképpen az elégedetlen választók számos országban a mainstream politikusokat populistá vezetőkre cserélték le szerte a világon. A populisták azzal kampányolnak, hogy ők nem a hagyományos politikusok módszereit alkalmazzák, és a korábban releváns témák helyett újakat helyeznek a középpontba: a gazdasági kérdések helyett az identitás kerül előtérbe. A politikai krédó immár nem az, hogy „A gazdaság a lényeg, te hülye!”, hanem „Az identitás a lényeg, te hülye!”. A politikai vitákban egyre többet beszélnek arról, hogy egy-egy csoport hangját megfelelően képviselik-e, és egyre kevesebbet arról, hogy a gazdasági mutatói milyen irányba haladnak.

A populisták ezzel a hangsúlyváltással kerültek hatalomba vagy a hatalom közelébe. 2010 óta a világgazdaság jól teljesített, így igazán nehéz helyzeteket nem kellett átvészelniük. A mostani közelgő válság ebből a szempontból különösen érdekes lesz: amennyiben a populisták

sikeresen tolták el a politikai hangsúly ingáját az identitás irányába, akkor a recesszió túlélésének a titka ezúttal nem a gazdasági mutatók tűrhető szinten tartása lesz, hanem továbbra is az identitás biztosítása a szavazótábor részére⁹. Viszont kiderülhet az is, hogy az identitás csak addig veszi át a gazdasági kérdések vezető helyét a politikában, amíg konjunktúra van. Ebben az esetben a populisták, akiket egy válság emelt hatalomba, egy válság révén tűnhetnek el.

Láthatjuk a bizonytalanságot ebben a kérdésben a kormányok részéről. A magyar kormány viszonylag visszafogott gazdaságélénkítő intézkedései például magyarázhatók azzal, hogy továbbra is úgy gondolják: az identitás kérdése a lényeges, erre kell koncentrálniuk a túléléshez. Az Egyesült Államokban viszont a válság korai szakaszában szinte minden héten példátlan újabb és újabb léptékű [segélycsomagot](#) fogadott el a Kongresszus, ott a politikusok láthatóan féltek attól, hogy a gazdasági mutatók romlása bukásukat okozhatja. Az elmúlt egy-két hónapban viszont a rasszizmus témáján keresztül újra az identitáspolitika lett a legfontosabb politikai téma. A vírus számtalan megválaszolatlan kérdése között tehát ott van az is, hogy sikerült-e a politikát alapvetően megváltoztatnia a populistáknak, vagy a hagyományos, gazdasági

⁹ Egyes kutatók úgy gondolják, hogy a gazdasági szavazás jelensége sosem volt számottevő kérdés, és mindig is az identitás határozta meg a választói döntéseket, csak az elmúlt években jobban a felszínre került ez az aspektus. A mostani válság alkalom lehet arra, hogy elméletük alátámasztást nyerjen. Bővebben lásd: Christopher H. Achen – Larry M. Bartels: Democracy for Realists. Why Elections Do Not Produce Responsive Government. Princeton University Press, 2016.

szavazásra alapuló megközelítés továbbra is érvényes, és a válságba a populista kormányok nagy része bele fog bukni.

info@meltanyossag.hu

www.meltanyossag.hu

0630-311-1701

1149 NAGY LAJOS KIRÁLY ÚT 167. II. 23.